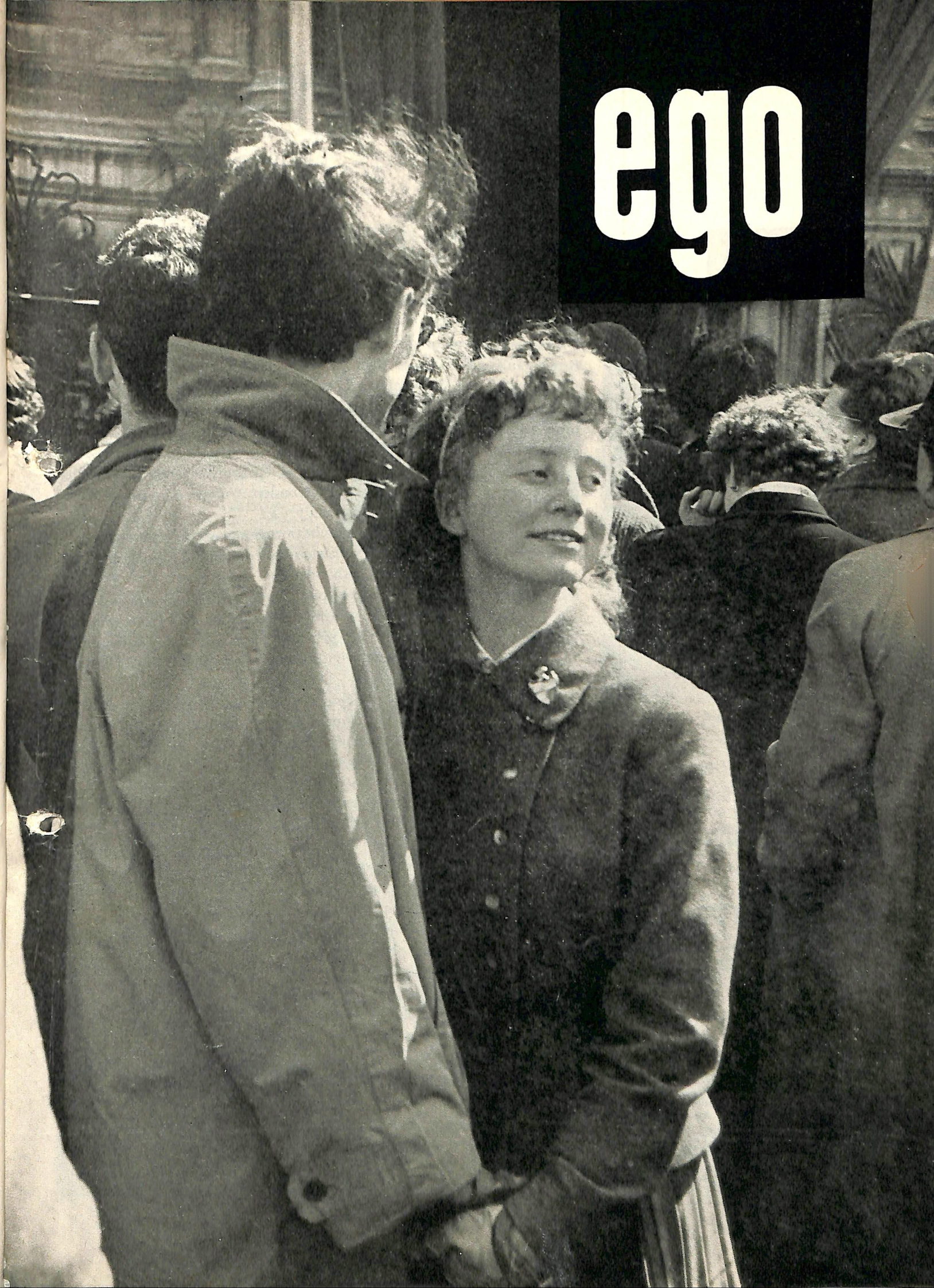
ego

ego

Maandblad van en voor jongeren, uitgegeven door het

HUMANISTISCH THUISFRONT.

No. 19 - november 1963
2e jaargang

Redactie-secretaris:
G. Das.
Lothariuslaan 70, Bussum

Redactie:
Jan Brouwer,
Kitty van der Hage-Rens,
Jan G. van Gelderen,
Rudi Jans,
Rob van Kamp.

Abonnementsprijs *f* 4,— per jaar
voor niet-militairen
beneden 25 jaar;
f 6,— per jaar
voor boven-25-jarigen.

Administratie-adres:
redactie Ego
Lothariuslaan 70, Bussum.

Losse nummers 50 cent

Dienstplichtige
militairen ontvangen het blad
op aanvraag zonder betaling.

Administratie-adres
voor
advertenties:
Uitgeverij Buytenveldert,
Wildernislaan 35, Apeldoorn.

Administratie-adres
voor betalende abonnees:
Humanistisch Thuisfront,
Lothariuslaan 70, Bussum.
Postgiro 523634.

Bij de voorplaat:

Ego-lezers weten zo langzamerhand, dat fotograaf Leonard Freed altijd op het juiste moment en op de juiste plaats de sluiter van zijn camera in werking stelt. De voorplaat van deze maand is daar andermaal een bewijs van. Zo maar twee jonge mensen in Parijs. Een moment in de geschiedenis, meer niet. En toch de moeite van een foto waard.

Van Gend zo Loos!

Het is geen gewoonte dat de militaire periodieken van de verschillende levensbeschouwelijke richtingen elkaar critisch becommentariëren, en wij zijn ook bepaald niet van plan om er een gewoonte van te maken maar toch willen we niet verzwijgen dat we bij het lezen van Reveille van 14 oktober 1963 onze ogen enige malen hebben uitgewreven.

Dat nummer is nl. zonder meer een volledig reclame-nummer voor de firma Van Gend en Loos. Maar dan ook volledig! De voorplaat laat een vrachtwagen van Van Gend en Loos zien die in een polder rijdt, de gebruikelijke kruiswoordpuzzle is grotendeels gewijd aan Van Gend en Loos en er wordt dan ook bij vermeld dat door deze firma extra prijzen voor de winnaars zijn uitgeloofd.

Artikelen en tekeningen tussen voorplaat en kruiswoordpuzzle in, zijn gewijd aan: Van Gend en Loos. Met uitzondering van een los inlegvelletje dat een bijbelcitaat bevat: 2 Koningen 7:3-10.

We hebben een haast onweerstaanbare neiging om te citeren uit dit nummer. Er staan nl. zoveel wetenswaardigheden in die we ook de lezers van Ego niet menen te mogen onthouden:

'Ditmaal valt het zoeklicht op een typisch Nederlandse onderneming (hoewel van Belgische oorsprong!), waarbij het verdienen, de winsten, hoewel natuurlijk belangrijk, toch niet zo primair zijn, maar waarbij dat communicerend dienen wel bij uitstek aan de orde van de dag is: Van Gend en Loos!'

'Bij 't afscheid zegt Oskam (de chauffeur met wie de dominee-journalist op stap is geweest): En schrijft u maar gerust in Reveille, dat 't mooi werk is wat ik doe. Ik heb 't reuze naar me zin. Wat zal ik zeggen, hè: eigen baas eigenlijk. En je kent je klanten . . .'

'Wist u al, dat een groot deel van de uitrusting, die de Nederlandse sportploeg nodig heeft voor de Olympische Spelen in Japan (1964) door Van Gend en Loos daarheen vervoerd wordt?'

'Ik (dat zei de dominee-journalist) heb drie bedrijfsopleidingen gezien: één veertiendaagse cursus voor administratief personeel in Haarlem, waar je echt als heer (i.c. dame!) wordt behandeld en behoorlijk bedrijfsminded wordt gemaakt; en twee in Den Haag, waar vorktruck-rijders de fijne kneepjes van het vak leerden en wijkbestellers op denkbeeldige klanten aan 't droogoefenen waren en in minimum tijd dikke beurzen met geld incasseerden. Voor elk dus wat wils en aan werk, plezierig dienend werk (met dito verdiensten!) geen gebrek.'

Men ziet: commercieel ligt het er wel dik op! Het blad van de Protestantse geestelijke verzorging is daarmede, voor deze ene keer, een propagandakrant voor Van Gend en Loos geworden. Wij dragen de Protestantse geestelijke verzorging een warm hart toe en we hebben ons dan ook met verbazing afgevraagd, hoe men op deze gedachte is gekomen.

Wij zijn minzaam genoeg om ons te herinneren, dat ook Homerus wel eens sliep. Toch is het goed, dat de redactie van Réveille nu weer wakker wordt. Daarom blazen wij, terwille van die redactie driemaal uit volle borst: Réveille, réveille!!!

Amerikaanse folk-songs

Op het Grand Gala du Disque 1963 werd een Edison uitgereikt aan Marlene Dietrich. Marlene ontving deze onderscheiding voor haar vertolking van 'Where have all the flowers gone'. In dit programma trad ook op Trini Lopez met zijn hit 'If I had a hammer'. Merkwaardig genoeg zijn deze twee — in hun hit-vertolking nogal uiteenlopende — songs geschreven door één man, de Amerikaanse folk-singer Pete Seeger. Deze heeft nooit een geheim gemaakt van zijn radicale politieke opvattingen.

'Where have all the flowers gone' schreef hij in de gevangenis, toen hij tijdens de anticommunistische hetzes van senator McCarthy geweigerd had voor een Congrescommissie te getuigen. 'If I had a hammer' is oorspronkelijk een strijdlied tegen de atoombewapening, al is de Nederlandse vertolking van Rob de Nijs dan voornamelijk tegen de rassediscriminatie gericht.

Dit dan ter illustratie van de snel gegroeide, nogal paradoxale populariteit van de Amerikaanse folk-songs. De twee genoemde hits worden namelijk bij tienduizenden over de toonbank gereikt, zonder dat de meeste kopers zich lijken te bekommeren over de strekking van de tekst. Natuurlijk heeft een groot deel van het publiek, na jarenlang met ik-hou-van-jou-blijf-jij-mij-trouw-teksten overvoerd te zijn, eenvoudig afgeleerd naar de woorden van een tophit te luisteren. Maar toch blijft het een merkwaardige ervaring om songs die men anders alleen in PSP-kringen zou verwachten, plotseling de toppen van de schlagerlijsten te zien bereiken.

TRINI LOPEZ
. . . strijdlied . . .

Paradoxale populariteit

In de Verenigde Staten zijn de folksongs al een paar jaar lang populair. Tijdens mijn verblijf in New York deze zomer kon ik constateren dat in de beatniks-kunstenaarsbuurt Greenwich Village — vroeger een bolwerk van de Dixieland Jazz — het straatbeeld nu volledig beheerst wordt door de tientallen coffee-shops waar folk-singers te horen zijn.

Onder de Amerikaanse studenten zijn de folk-songs onvoorstelbaar populair. Er moeten in de VS letterlijk tienduizenden studenten zijn die deze kunst niet alleen waarderen, maar haar ook zelf beoefenen. Op een plaatselijke hootenanny (folk-song-festival) in een klein plaatsje in New Jersey hoorde ik tientallen amateurs die vaak bijzonder fijn zongen en (gitaar)speelden.

Ontroerend mooi

De teksten — ook die van de populaire songs — zijn soms ontroerend mooi; ze behandelen, zoals men van de volksmuziek verwacht, voornamelijk de thema's liefde, dood en armoede. Dat leidt vaak tot op het eerste gezicht vreemde resultaten: het valt nu eenmaal niet mee om serieus te blijven luisteren naar een goedgeklede, weldoorvoede Amerikaanse college-jongen, die de honger van stakende mijnwerkers uit de crisisjaren tracht te verklanken. Aan de andere kant zal men in Nederland niet gauw meemaken dat de liefde op zo'n poëtische en zuivere manier wordt bezongen voor een tiener-publiek, zonder dat dit zijn valse schaamte uit in gniffelen of grofheden.

Ook in Amerika zijn het niet alleen artiesten en studenten die de folk-songs beluisteren. De bekendste van alle folksingers, de zangeres Joan Baez, heeft op de omslag van het weekblad Time gestaan, een eer die alleen aan nationale figuren ten deel valt. Het trio Peter, Paul and Mary was toen ik vertrok juist bezig een geweldige hit te scoren met 'Blowing in the wind', een prachtig lied tegen het onrecht in de wereld, in de eerste plaats natuurlijk tegen de Amerikaanse rassendiscriminatie.

MARLENE DIETRICH
. . . onschatbaar talent . . .

De folk-songs (en de folk-singers) spelen trouwen een belangrijke rol in de strijd voor gelijke rechten van de negers. De twee grote strijdliederen 'We shall overcome' en 'We shall not be moved' zijn weliswaar oorspronkelijk spirituals, maar ze staan toch op het repertoire van zeer veel folk-singers. Tijdens de grote slotmeeting van de Mars naar Washington op 28 augustus hoorde ik onder meer Joan Baez, Peter, Paul and Mary, en veteraan Josh White optreden.

Tot nu toe werden de Amerikaanse rages zoals rock, calypso, twist en bossa nova in ons land keurig nagevolgd. Ik hoop van harte dat het Nederlandse publiek ook in dit geval de smaak van het Amerikaanse zal volgen, zodat binnenkort de overigens onschatbare talenten van Marlene Dietrich niet meer nodig zullen zijn om een folk-song op de hitparade te brengen.

BERT VUIJSJE

Hier had een artikel moeten staan over 'Cleopatra'. Niet omdat de film zo belangrijk is, maar omdat het een zo veel besproken object is geworden, dat iedereen zich blijft afvragen hóé de film er nu eigenlijk uitziet. Als u erg nieuwsgierig bent, moet u maar gaan kijken; dan helpt een waarschuwing toch niet. En als u het nog niet weet: 'Cleopatra' is de $ 40 miljoen produktie van Joseph L. Mankiewicz met Rex Harrison, Liz Taylor en Richard Burton in de hoofdrollen. Van de vier uur die de film duurt, wordt er bijna drie gepraat. 'Cleopatra' is een unicum, omdat het de langste en duurste film is. Verder is er niets unieks aan.

Liever dan hierop nog dieper in te gaan, nemen we zélf een duik in de historie: in de filmhistorie. Ofschoon het Nederlands filmmuseum en de Filmliga's veel goed werk doen op het gebied van de oude, maar goede film, hebben we het ditmaal elders gezocht en gevonden. In de Amsterdamse bioscoop CinéTol — zoals in enkele andere theaters — brengt men zaterdags omstreeks middernacht een speciale (oude) film opnieuw in roulatie. We kenden de film en bewaarden er goede herinneringen aan. Die herinneringen zijn we gaan toetsen aan een recente vertoning. Het resultaat was — voor ons — verbluffend. Voor u ook misschien.

CASABLANCA

Terwijl de mist over het vliegveld dichter wordt en de camera van grondniveau omhoogklimt, zien we twee figuurtjes van de camera weglopen, langzaam — vermoeid bijna: 'Louis, I think this is the beginning of a beautiful friendship. . .'

Hiermee sluiten Humphrey Bogart (slappe vilthoed, regenjas) en Claude Rains (Frans politie-uniform) een film af, die we twintig jaar later terugzagen: 'Casablanca' van Michael Curtiz (Kertesz).

Andere hoofdrolspelers uit deze 1943-produktie: Paul Henreid, Peter Lorre, Conrad Veidt en Ingrid Bergman.

In twintig jaar verandert er veel — vooral op filmgebied. Bogart is dood — hetgeen volgens Hollywoodmaatstaven hetzelfde is als vergeten.

Claude Rains blijkt nog goed genoeg te zijn voor een bijrolletje in 'Lawrence of Arabia'; Paul Henreid maakte zelf films beneden de middelmaat ('Live fast, die young'); Conrad Veidt stierf in het jaar dat 'Casablanca' klaar was na 35 jaar gefilmd te hebben; Ingrid Bergman loopt tegenwoordig grote kans aangezien te worden als de vrouw van Ingmar.

De naam van regisseur Curtiz ('Black Fury', 'Mission to Moscow') zal tegenwoordig snel verward worden met die van Bernard Schwartz: Tony Curtis. Het is dus niet meer de naam en faam die 'Casablanca' doet boeien. Noch de technische perfectie: zelden zag men zulke simplistische decors, zelden zulke naïeve trucages. Bovendien: het weerzien met oude, goede bekenden betekent in vele gevallen een deceptie, zoals Tati's 'Les vacances de Monsieur Hulot' bij weerzien bitter tegenviel.

Zeer sterken

Slechts de zeer sterken overleven een winterslaap van tien of twintig jaar. 'La Grande Illusion' van Jean Renoir (Jean Gabin, Erich von Stroheim, Pierre Fresnay) was zo'n zeer sterke. 'Casablanca', destijds afgedaan als een routineprodukt, blijkt ook tot die categorie te behoren.

Humphrey Bogart is Richard Blaine, caféhouder in Casablanca anno 1943. Zijn zaak is een vergaarbak van allerlei lichtschuwe elementen en het gaat er vreemd toe. De corrupte Franse politieprefect (Rains) laat dat alles oogluikend toe, maar onder druk van de Duitsers moet hij af en toe ingrijpen.

Verzetsleider Laslo (Veidt) en diens vrouw Ilsa (Bergman) komen naar Ricks Bar om vrijgeleides te kopen. Ilsa blijkt Ricks oude liefde uit Parijs te zijn. Toen dacht ze dat haar man de dood had gevonden in het concentratiekamp, maar later hervond ze hem. Rick weigert het tweetal te helpen, maar uiteindelijk offert hij zich zelf op, voor het geluk van Ilsa en haar man. Daarbij geholpen door Rains, die samen met hem de wijk neemt naar de Vrije Fransen. Een verhaal als zovele, maar Curtiz maakt er met meesterschap een juweeltje van.

'Historisch'

De introductie van Rick in de film (camera langzaam via handen naar het gezicht), de schaduweffecten tijdens dialogen (scherp geaccentueerd, zonder angst voor kitscherige bijgedachten) en de afwisseling van spanning en ontspanning — het zijn enkele facetten die 'Casablanca' maken tot een 'historische' film.

Maar wat bovenal frappeert is Curtiz' vermogen om een verhaal te vertellen op een heel eigen manier. Het verhaal moge cliché zijn, de regisseur heeft er kennelijk zijn eigen plezier in gehad. (De film kreeg dan ook de 'Oscar' van 1943.)

INGRID BERGMAN
. . . niet belachelijk . . .

En dan de acteurs. Claude Rains ('the Invisible Man') is een prachtige politieprefect: corrupt, maar sentimenteel. Peter Lorre in een klein rolletje heeft niets van zijn 'Mr. Moto-Mystiek' verloren, eerder gewonnen.

Ingrid Bergman als 'de' vrouw. Haar sex-appeal is onmiskenbaar aanwezig, ofschoon haar been geen centimeter boven de knie en haar boezem geen centimeter onder de hals vrij wordt gegeven. Dat betekent bovendien, dat het niet a priori belachelijk wordt, als ze acteert. Immers, het blijft lachwekkend als onze moderne femme-fatale gekleed in een bustehouder en kniebroek dramatisch gaat doen.

na twintig jaar

Humphrey Bogart als de centrale figuur in het drama staat rotsvast als karakter getekend. Hij is niet een van die moderne lamlendige helden die van de hak op de tak springen.

Verhaal

Al deze facetten worden door regisseur Curtiz meesterlijk uitgebuit. Hij vertelt zijn verhaal recht-toe-recht-aan en men krijgt — anno 1963 — het gevoel, dat de enorme vloedgolf jonge filmers nog maar eens te rade moest gaan bij dit soort vakmeesters.

Er werken van hen nog enkele: Hitchcock, die een tijd lang zijn eigen stijl scheen te handhaven, poogt hardnekkig mee te doen met de moderne opvatting van verhaalvertellen ('Psycho', 'The Birds'); maar Howard Hawks bij voorbeeld is een filmer uit de oude school, die de evolutie in het nieuwe filmtijdperk volledig heeft meegemaakt. Zijn 'Hatari' is een bewijs, dat men ook lange films in kleur met veel spektakel kan maken, zónder te vergeten een verhaal te vertellen.

Dát gemis voelen we bij 'Casablanca': het is een film uit de tijd van Dashiell Hammett, Damon Runyon, Raymond Chandler — uit de tijd die onherroepelijk achter ons ligt... of misschien is dat juist een voordeel van films als 'Casablanca': dat ze een tijd voor ons doen herleven en bovendien een esthetische belevenis blijven.

Immers, er zijn nog steeds ook velen die Rembrandts schilderijen niet alleen zien als een tijdsbeeld, maar ook (en juíst) als een artistieke impressie daarvan, die van alle tijden is.

Een dergelijk tijdsbeeld is 'Casablanca'. Het ware te wensen, dat dergelijke films niet slechts incidenteel in een nachtvoorstelling te zien waren. Meesterwerken uit 1943 hebben ons meer te zeggen dan geknutsel uit 1963 — al kost dat geknutsel dan ook veertig miljoen dollar.

HENK J. MEIER

Humphrey Bogart (links) en regisseur Michael Curtiz.

Brieven van lezers

Er zijn deze maand een tweetal brieven van lezers binnengekomen die wij hieronder afdrukken en die we daarna in een vijftal punten beantwoorden.

Hierbij deel ik u mede dat ik per 31 november mijn abonnement op EGO opzeg. Hoewel ik EGO over het geheel genomen wel goed vind, vond ik het geschrijf over het marihuana-clubje in Amsterdam geheel misplaatst in een blad voor de geestelijke verzorging. Ook meen ik enige tegenzin of enig wantrouwen jegens militaire autoriteiten te bespeuren. Iets dat ik in de huidige situatie verkeerd acht.

C. E. Voogd
Rijswijk (Z.H.)

In uw blad van september 1963 staat een artikel 'Veiligheid'. De inhoud hiervan deed mij inconsequent aan. Dit is dan ook de reden waarom ik u schrijf.

In de laatste alinea van het artikel wijdt u uit over uw humanistische overtuiging en poneert dan als stelling: 'Wij menen dan ook, dat alles in het werk moet worden gesteld om het leven van mensen veilig te stellen.' Aan deze stelling verbindt u de heel juiste voorwaarde, dat dit echter pas mogelijk is als er werkelijk aandacht voor de mens ontstaat. Dit alles zouden mijn woorden geweest kunnen zijn.

In de derde alinea heeft u het o.a. over een 'heel groot bedrijf' hetwelk een 'typisch aanvaardbaarmakend' woordgebruik is (psychologisch gezien) voor iets dat in feite onaangenaam . . ., onmenselijk is. In dezelfde zin staat dat men zich in vredestijd moet voorbereiden op een oorlogssituatie. U weet net zogoed als ieder ander wat oorlog is; bijna geen mens wil oorlog. Door de aanvaarding van een militaire opleiding keurt men echter goed: het voorbereiden van oorlog.

Degenen die in oorlog gaan, w i l l e n winnen. Zij zullen derhalve zo'n opleiding moeten ontvangen dat ze ook z u l l e n winnen. Aan halfzachte soldaten hebben we niets. Het is daarom dat ik niet begrijp dat u het heeft over 'griezelige interpretaties die soms door officieren en onderofficieren ten aanzien van de wachtinstructies werden gegeven.' Als we ons 'aan het voorbereiden zijn op oorlog', dan moeten we onmenselijk zijn, omdat oorlog nu eenmaal onmenselijk IS!!

Zouden we ons echter gaan toeleggen op wat u in uw laatste alinea aanhaalt, dus: het werkelijk aandacht besteden aan de mens, dan wordt oorlogsvoorbereiding overbodig en kunnen ook niet meer van die situaties ontstaan gelijk in Bussum. Persoonlijk geef ik de voorkeur aan deze laatste oplossing.

Hopelijk begrijpt u wat ik bedoel. Aan de ene kant aanvaardt u het 'groot bedrijf' (is bedrijf voor oorlogsvoorbereiding); dan echter moet u ook aanvaarden de

(zie verder pag. 12)

Pleidooi voor invoering van studieloon

In het vorige nummer van Ego is een artikel gewijd geweest aan het probleem van het studieloon, waarbij met name een aantal cijfers uit een rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting ter sprake zijn gebracht. Wij geloven dat dit probleem dermate belangrijk is, dat het de moeite loont er hier nog eens op in te gaan.

Indien men over studieloon spreekt, bedoelt men in de regel studieloon voor studenten hoewel men, uiteraard, evengoed over studieloon zou kunnen spreken voor leerlingen van kweekscholen, technische scholen, scholen voor beeldende kunsten, enz. Daarbij zou waarschijnlijk een bepaalde leeftijd moeten worden vastgesteld waarop het studieloon zou behoren in te gaan. M.i. zou die leeftijd 18 jaar moeten zijn en slechts moeten gelden voor vormen van eindonderwijs.

Wel zou het noodzakelijk zijn dan het overige onderwijs kosteloos te maken, zodat het voor onbemiddelde ouders minder bezwaarlijk wordt om hun kinderen tot het 18de jaar (het jaar waarop die kinderen studieloon gaan ontvangen) te laten studeren. Onder kosteloos onderwijs versta men dan niet alleen het afschaffen van de bestaande schoolgelden maar evenzeer het kosteloos verstrekken van leerboeken enz.

Wat zijn nu de argumenten die pleiten voor een dergelijk voorstel? Naast het reeds genoemde rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting is er een rapport van het Humanistisch Verbond dat deze materie behandelt, terwijl ons daarnaast een artikel van prof. dr. J. E. Andriessen (onze huidige minister van Economische Zaken!) in Civitas Academica van februari 1963 ter beschikking staat. Wij willen uit dit rapport en dit artikel een enkel argument noemen.

Rechtvaardigheid

In het rapport van het Humanistisch Verbond staat het rechtvaardigheidsargument op de voorgrond: het is onrechtvaardig dat een aantal jonge mensen door economische en financiële belemmeringen niet in staat zijn bepaalde gaven, waarover zij wel beschikken, tot ontwikkeling te brengen.

M.i. is tegen dit argument eigenlijk niets in te brengen en het wordt dan ook terecht door het Humanistisch Verbond centraal gesteld. Natuurlijk kan men wel vragen: Maar is het nu werkelijk zo dat een aantal mensen in hun studiekansen wordt belemmerd en welke belemmeringen zijn er dan precies?

Dan is het duidelijk dat we met te globale gegevens moeten werken! In het artikel van prof. Andriessen worden cijfers genoemd:

In 1958/59 was 49 pct. der studenten afkomstig uit een hoger milieu, 43 pct. uit een middelbaar milieu en 8 pct. uit een lager milieu. Als men verder bedenkt

* * * * * * * * * * * * *

* * * * * * * * * * * * *

dat 5 pct. van ons volk behoort tot het zgn. hogere milieu, 30 pct. tot het middelbare milieu en 65 pct. tot het lagere milieu, dan krijgt men toch wel zeer sterk de indruk dat economische omstandigheden van het gezin en de kans om te studeren bijzonder veel met elkaar te maken hebben.

Maar hoe dat precies ligt, is nog onzeker en daarom is het bijzonder gelukkig dat we nu weten dat door het Leidse Sociologisch Instituut onder leiding van prof. dr. F. van Heek dit jaar een onderzoek is begonnen onder de naam 'het talentenproject', en waarbij men nu juist wil onderzoeken welke belemmeringen het talent in zijn ontwikkeling in de weg staan.

Daarbij staan van tevoren al enkele merkwaardige punten vast nl. dat bv. in Engeland het percentage eerste jaarsstudenten uit handarbeidersgezinnen vijf keer zo groot is als in ons land en verder dat waarschijnlijk de ernstigste belemmering niet schuilt in de overgang van de middelbare school naar de universiteit, maar in de overgang van de lagere school naar de middelbare.

Prof. Van Heek stelt zich voor dat het onderzoek ten minste drie jaren zal moeten duren, zodat we waarschijnlijk niet voor 1967 over deugdelijk materiaal zullen beschikken.

Een ander argument zowel voor kosteloos onderwijs als voor studieloon is dat ons land een steeds groter behoefte heeft aan academisch gevormden (en wij zouden daaraan willen toevoegen: ook aan pedagogisch, technisch en artistiek gevormden van middelbaar niveau). Zowel het rapport van het Humanistisch Verbond als prof. Andriessen en prof. Van Heek noemen dit argument met nadruk. Terecht stelt prof. Van Heek de vraag: Bestaat er in ons land een verkwisting van potentieel talent? Wij hopen dat zijn onderzoek daarop een duidelijk antwoord zal geven.

Onafhankelijkheid

Wij zouden in alle bescheidenheid aan de genoemde argumenten nog een nieuw willen toevoegen nl. dat het ons op allerlei gronden bijzonder ongewenst lijkt dat studerende jongelui tot zelfs in de buurt van 25 à 30 jaar afhankelijk blijven van hun ouders. Wij menen dat jonge mensen niet alleen een zedelijk recht tot onafhankelijkheid hebben, maar dat deze onafhankelijkheid voor hun geestelijke zelfstandigheid voorwaarde is.

Wij zouden daarom bepaald niet willen spreken over een studietoelage, zoals even ter zijde wordt gesuggereerd in het rapport van het Humanistisch Verbond, maar wel degelijk en duidelijk van studieloon. Loon nl. voor voor de gemeenschap nuttige arbeid. Wij menen nl. dat een student die zich voorbereidt voor een wetenschappelijke loopbaan voor de gemeenschap niet minder nuttige arbeid verricht dan welke andere arbeider.

Daarom vinden we de gedachte in het rapport van het Humanistisch Verbond dat dit loon zonder onderscheid des persoons aan iedere student zal worden uitbetaald, beslist gelukkig. De gedachte dat dit studieloon alleen zal worden betaald aan studenten uit de lagere milieus is zonder meer verderfelijk. Het maakt dit loon immers tot een gunst en laat bovendien de toestand bestaan dat veel jonge mensen nog jaren nadat zij volwassen zijn geworden afhankelijk blijven van hun ouders.

Een vraag is natuurlijk wel: Wat gaat dit studieloon wel kosten? Prof. Andriessen heeft daar een berekening voor gemaakt wat betreft de studenten. Hij gaat dan uit van een studieloon van *f* 3000 per jaar. Het aantal studenten op 40.000 stellende zou men dan komen tot een som van 120 millioen per jaar. Men zou dan echter het bedrag dat op het ogenblik aan beurzen, renteloze voorschotten en belastingverlagingen uitgegeven wordt, kunnen laten vervallen. Met nog enkele andere posten rekening houdend komt prof. Andriessen dan tot de slotsom dat het invoeren van studieloon ons land 60 millioen per jaar extra zou kosten.

Natuurlijk is een bedrag van 60 miljoen niet gering, maar als men bedenkt dat de jaarlijkse onderwijsbegroting een uitgave van 2000 miljoen vergt, dan is het toch de vraag of deze extra kosten wel zo'n grote rol zullen spelen. Wij vragen ons wel af of een bedrag van *f* 3000 inderdaad voldoende zal zijn en in ieder geval lijkt het ons nodig dat dat bedrag evenredig met de loonronden mee verhoogd zal worden.

Verder zou de gedachte kunnen worden overwogen of dit loon niet enige variatie naar leeftijd zou moeten kennen bv. *f* 2500 van 18 tot 21 jaar, *f* 3000 van 21 tot 23 jaar en *f* 3500 daarboven.

Bezwaren

Er zijn natuurlijk ook bezwaren tegen de gedachte van het studieloon aan te voeren. Wij willen er hier een viertal noemen:

1. Worden op deze wijze de studerenden niet bijzonder bevoordeeld? Eerst studeert men op gemeenschapskosten en daarna ontvangt men een hoger salaris dan degenen die niet gestudeerd hebben.

Het is inderdaad een vraag of het verschil in beloning tussen intellectuele- en handarbeid in ons land niet te groot is. Men bedenke hierbij overigens dat de werkelijk hoge inkomsten niet uit de intellectuele arbeid voortvloeien maar veeleer uit de handel die lang niet altijd universitaire opleiding vraagt. Ik vind dat er aan de grote verschillen in inkomsten meer aandacht zou moeten worden besteed. Maar eigenlijk is dat toch geen argument tegen het studieloon. Vooral niet als men bedenkt dat dat nu juist een middel zou kunnen zijn waardoor kinderen uit de arbeidersklasse ook tot de beter betaalde functies zouden kunnen doordringen.

2. Werkt men op deze manier het luieren voor loon niet in de hand?
Ik geloof dat dat op een eenvoudige manier voorkomen zou kunnen worden. Stel dat een studie gemiddeld zes jaren vraagt. Men zou dan voor een dergelijke studie maximaal, indien er geen bijzondere omstandigheden van ziekte e.d. zijn, zeven jaar studieloon moeten uitbetalen. Wie er langer over wil doen ga zijn gang . . . op eigen kosten!

3. Komt er niet een enorme overheidsbemoeiing op deze wijze?
Ik geloof heel wat minder. Een student krijgt nl. recht op loon. Dat is heel wat simpeler dan het stelsel van beurzen en voorschotten dat we tegenwoordig kennen en waarbij geen enkel recht is vastgelegd. Het lijkt me bovendien niet nodig om de controle uitsluitend in handen van ambtenaren te leggen. Zou er niet een ereraad van professoren en studenten kunnen worden gevormd die krijgt te beoordelen of een bepaalde student terecht of ten onrechte achterblijft in studieresultaten?

4. Komen er zo niet te veel studenten?
Indien men daarmede bedoelt dat er veel mensen aan de universiteit zullen komen die voor universitaire studie niet geschikt zijn, dan betekent dat dat ons selectiesysteem niet geschikt is. Dat zou men dan moeten trachten te verbeteren, maar dat staat los van de vraag of iemand die de selectie is gepasseerd, studieloon krijgt.
Ik geloof er trouwens niets van dat allerlei arbeiders zich nu plotseling in bochten zullen gaan wringen om hun kinderen die niet geschikt zijn voor universitaire studie toch naar de universiteit te sturen om daar gedurende een aantal jaren een salaris te verdienen dat een flinke arbeiderszoon ook elders heus wel kan verdienen.

Een andere vraag is of er niet überhaupt te veel studenten zullen komen. Het is mogelijk. Tot nu toe hoor ik slechts dat we te weinig intellectuele reserve hebben. Prof. Van Heek merkt op dat er in de komende 25 jaar een verdubbeling van het benodigde aantal academici wordt verwacht. Maar mocht er toch een teveel komen (waarbij men dan echter wel moet bedenken dat er ook elders in de wereld academici nodig zijn en dat men er daar vaak nog niet zelf voor kan zorgen), dan zal er uiteraard strenger moeten worden geselecteerd . . . maar dan naar bekwaamheid en niet naar de welstand van de ouders.
Ik ben ervan overtuigd dat er nog enig water naar de zee zal stromen alvorens het studieloon in Nederland werkelijkheid wordt en ik weet ook dat met de invoering daarvan zeker niet alle problemen op dit gebied worden opgelost. Maar het is stellig een belangwekkende gedachte die gelukkig steeds meer steun ondervindt.

H. LIPS

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.
Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.
Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.
Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende ..... (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer .....

Onderdeel .....

Gelegerd te .....

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

NIJENRODE

gesloten gemeenschap zonder geheimen

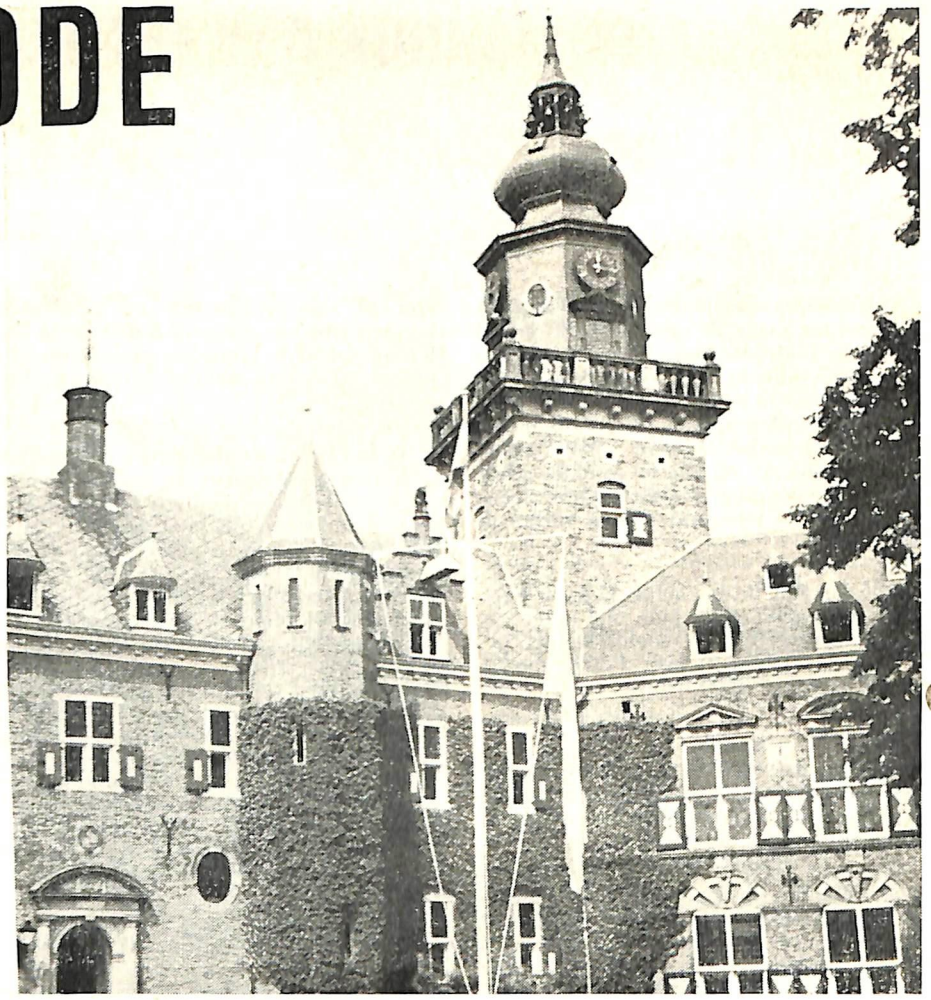

De oude klinkerweg langs de Vecht is stil geworden sedert de opening van de autosnelweg tussen Amsterdam en Utrecht. De middeleeuwse rust schijnt er te zijn teruggekeerd. Alleen de bus verstoort op gezette tijden die illusie. Tussen Breukelen en Maarssen wordt de indruk van serene rust nog versterkt door een prachtig kasteel, dat even van de weg af ligt: Nijenrode.

Die indruk is echter onjuist; ook hier is de moderne maatschappij doorgedrongen: er wordt niet meer gesproken over jachtpartijen en duels, maar over internationale handelspolitiek en transportproblemen, over bedrijfspsychologie en arbeidsproduktiviteit, over PBO, GATT, EGKS, GESO, EEG en EVA. Nijenrode is beter bekend als het Nederlands Opleidingsinstituut voor het Buitenland (NOIB) of — minder juist — als 'onze diplomatenschool'.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Het 'campussysteem' heeft in Nederland vele tegenstanders. Nijenrode handhaaft het systeem echter ondanks die kritiek, omdat men ervan overtuigd is, dat dit de karaktervorming van de studenten ten goede komt. Twee jaar lang zijn de leerlingen van 'Nijenrode' (met uitzondering van de vakantie) met elkaar in intensief contact. Niet alleen tijdens de lesuren — ook daarbuiten in de leerlingenvereniging, de 'Nieuwe Compagnie van Verre' met haar vele 'collegiën'. Maar mede daardoor hebben de 'Nijenrodianen' de naam gekregen 'snobs' te zijn. Misschien is die naam ontstaan door een indruk van de afgestudeerde NOIB'ers. Op het kasteel zélf ontdekten we echter weinig van dit snobisme. Wat we er wel vonden . . . ? Hier volgt het.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Het begin

De Tweede Wereldoorlog. In gevangenschap, afzonderlijk van elkaar, bezonnen drie prominente Nederlandse industriëlen zich al op de toekomst. De Nederlandse industrie zou na de oorlog moeilijk weer op poten komen. Niet alleen waren de fabrieken en machines vernietigd of gestolen, ook het arbeidspotentieel was aanzienlijk uitgedund. Velen van onze beste krachten waren door de Duitsers gedeporteerd of gefusilleerd. Anderen hadden weten te ontkomen en bouwden aan een nieuwe toekomst — ver van hun vaderland.

Dr. Albert Plesman, prof. ir. F. M. Roeterink en prof. G. A. Ph. Weyer dachten al verder dan de meeste Nederlanders, wier indruk was, dat na de bevrijding alles wel weer 'reg sou kom'. Zij zagen de problemen die de industrie bedreigden en na '45 zochten ze contact. Het plan tot het stichten van een opleidingscentrum voor topkrachten voor handel en industrie was een logische consequentie van hun gezamenlijke arbeid. Maar daarmee waren weer nieuwe problemen geschapen. Waar moest dat centrum gevestigd worden en wie zou het financieren?

Twente kwam ter sprake en (o.a.) textielman Van Heek had daar wel oren naar. Hij stond zijn villa af, maar die bleek te klein. Drie kastelen (Essenburg, De Cannenburgh en Chaloen) vielen af. Bleef over: Nijenrode, dat in september 1946 zijn poorten opende voor de eerste lichting. Het geld kwam er, want de industrieën zagen algauw het belang van geschoolde krachten en zo leverde het NOIB in 1948 zijn eerste lichting af. Sedertdien zijn er 1365 studenten met een diploma van het kasteel gekomen.

Waarheen?

Het feit dat vier van dat aantal 'min of meer bij toeval' in de diplomatieke dienst terecht is gekomen, is volgens de leiding van het NOIB de oorzaak van het feit, dat Nijenrode de naam heeft 'onze diplomatenschool' te zijn.

Niets is minder waar: 'Natuurlijk,' zegt men trots, 'is een diploma NOIB bij een sollicitatie aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken een pluspunt, maar we richten ons er niet op . . . '

Ongeveer 38 pct. werkt thans in de 'Handelssector', 40 pct. van de afgestudeerden zit in de 'Industrie'. Van dit totaal werkt 62 pct. in Nederland, 24 pct. in het buitenland, 8 pct. is in militaire dienst, 4 pct. studeert verder en van 2 pct. is de status onbekend. Ook in andere sectoren vinden we echter NOIB'ers: vier van hen zijn jour-

nalist geworden, twee televisieregisseur en de lijst van reünisten vermeldt zelfs een kunstschilder en een acteur.

De directeur van Philips-San Salvador is een NOIB'er, evenals de adjunct-hoofdredacteur van 'De Zakenwereld' en de chef van het laboratorium van de 'Bijenkorf'. We vinden ze in Helsinki (ambassade), Toronto, St. Gallen, Parijs, Singapore, Lagos, Vizoya, Londen, Nairobi, Brussel, Los Angeles en Istanboel.

De opleiding

Drs. M. van Till is belast met de voorlichting, selectie en plaatsing: 'De eerstejaars komen op Nijenrode eerst in een basiskamp, dat geleid wordt door enkele tweedejaars onder supervisie van een paar docenten. In dat kamp hebben ze het niet makkelijk. Ze slapen in tenten, doen heel veel aan sport en geforceerde wandelingen — marsen eigenlijk — en door dit alles ontstaat een zekere band tussen dat bepaalde jaar. Een band die je niet kunt kweken in een schoollokaal. We zorgen ervoor dat de jongens zo gemengd mogelijk worden geplaatst: jongens uit de arbeidersklasse tussen zoons van professoren en fabrieksdirecteuren.'

Want ook dat is een misverstand: dat Nijenrode alleen 'rijkeluis-zoontjes' zou nemen.

'We hebben in het hoger onderwijs het hoogste percentage beursalen,' zegt Van Till, 'van 25 tot 30 pct. En bij de aanmelding moeten alle aspirant-cursisten een grondige fysieke en psychische keuring ondergaan. Toch blijft het percentage afwijzingen laag (20 tot 30 pct.). We testen onze cursisten niet alleen op intelligentie, maar ook op saamhorigheidsgevoel. Immers, de typische 'campusvorm' vereist, dat men ook als groep een eenheid vormt, zodat er zo weinig mogelijk dissonanten voorkomen . . .'

Dat saamhorigheidsgevoel wordt door de directie graag gezien als 'teamgeest', terwijl de critici maar al te graag spreken van 'kliekjesgeest'. Natuurlijk is er van beide facetten iets aanwezig in de houding van de afgestudeerde NOIB'ers.

Natuurlijk is het niet eenvoudig een zo gedifferentieerde groep te vormen tot één geheel. Alleen het feit al, dat 60 pct. nog in dienst moeten, terwijl de andere 40 pct. die ervaring al achter de rug hebben, zou een scheiding in leeftijdsgroepen kunnen bewerkstelligen. Eén ding máákt Nijenrode echter al a priori een hechte gemeenschap: het is een typische mannenmaatschappij, waar geen vrouwen worden toegelaten, noch als studerenden, noch de echtgenoten: tijdens hun studie moeten de NOIB'ers ongehuwd zijn — zij die tóch binnen die twee jaar trouwen, moeten het instituut onherroepelijk verlaten.

Er zijn in het lesprogramma van het NOIB twee onderscheidingen te maken. Eerst is daar de economisch-sociale sectie, waar onderwerpen van velerlei schakering aan bod komen: verhouding overheid-bedrijfsleven, bedrijfsjuridische onderwerpen, sociografie, bedrijfspsychologie en speciale cursussen.

De tweede sectie is de talenkant: Nederlands, Frans en Engels zijn verplicht. Facultatief moet men ten minste één andere taal kiezen: Duits, Spaans, Russisch of Arabisch. Deze laatste taal kwam in de plaats van het Maleis, dat wellicht binnenkort toch weer in het lesrooster zal worden opgenomen.

Sport is een hoofdstuk op zich zelf: gymnastiek, conditietraining en turnen natuurlijk; maar ook teamsporten zoals rugby, voetbal, honkbal en basketball en individuele sporten zoals boksen en judo.

De rector van Nijenrode: dr. E. B. J. Postma.

Op het cursusgeld van ƒ 3000,— voor de twee jaar (intern dus) wordt per student ƒ 1640,— toegelegd, zodat een grondige en verantwoorde selectie wel op zijn plaats is. Het maximumaantal studenten dat Nijenrode kan herbergen, is 269 — dit werd vorig jaar bereikt, zodat er ook aanmeldingen moesten worden afgewezen die wel in aanmerking zouden komen als er meer plaats was geweest.

De studenten wonen echter niet op het kasteel zelf, waar de staf en de directie zijn ondergebracht. Zij huizen in het oude koetshuis en het gloednieuwe Plesman-paviljoen verder op het terrein.

Er zijn 35 docenten permanent verbonden aan het instituut. Zij wonen — voor zover ze niét getrouwd zijn — mét de studenten op de terreinen van Nijenrode en als ze gehuwd zijn in de directe nabijheid van het kasteel. (Drs. Van Till b.v. in een woonboot aan de Vecht.)

Naast de tweejarige NOIB-opleiding herbergt het kasteel sinds enkele jaren een eenjarige cursus-C.T. voor technici die zich verder in de commerciële sector willen bekwamen.

Unieke instelling

Nijenrode is in Nederland een unieke instelling. Daarvan zijn de cursisten zich ten volle bewust en dat zelfbewustzijn stoot naar buiten nog wel eens op verzet. Zo was er vorig jaar de aanval van NOIB'ers op de Utrechtse studentensociëteit. Zo zijn er ook de uitspraken van de 'Heeren Vijf', de bestuurders van de diverse 'collegiën', die in een van hun 'loghboecken' schreven: dat men streefde naar 'beperking van de formaliteiten met behoud echter van de traditie en het op een hoger peil brengen van het verenigingsleven in onze NCV . . .'

Die traditie is nu zeventien jaar oud, maar wordt door de meeste NOIB'ers als heilig beschouwd. Reünies kenmerken zich dan ook maar al te vaak door de bijzonder gesloten vorm waarvan outsiders (echtgenoten en verloofdes) weinig kunnen meevoelen. Maar in de maatschappij merkt men er aanzienlijk minder van. Wél echter van de kwaliteit van de NOIB-opleiding. En dat is maar goed ook.

Zo ziet het er binnen in het Plesmanpaviljoen uit.

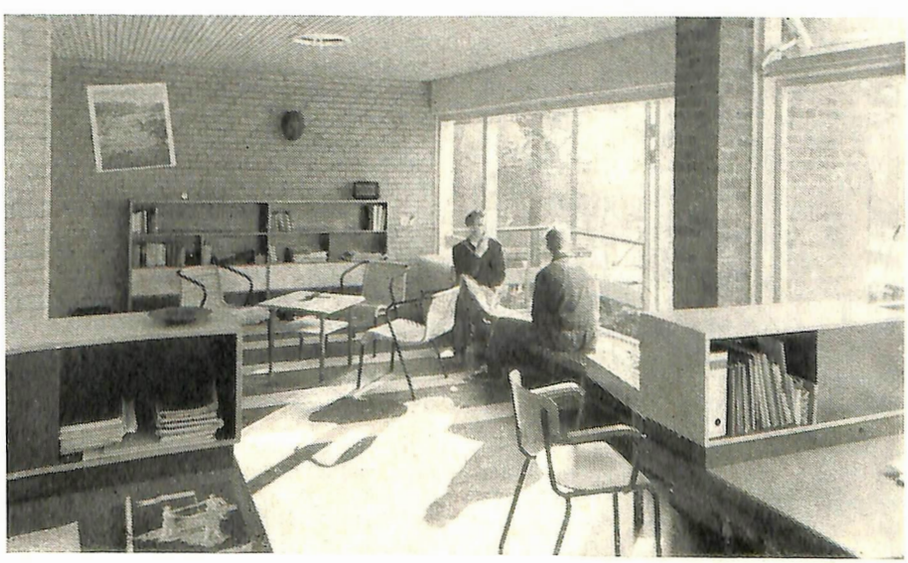

Studie en studeren in Engeland

Na afloop van een lezing waarin wordt aangetoond dat Japanners over het algemeen een enigszins gele huidskleur hebben en nogal klein van stuk zijn, staat er, zegt prof. Den Hollander, altijd wel een man op en zegt: 'Ja, maar mijn oom is toch eens een keer twaalf dagen in Japan geweest, en mijn oom zegt dat hij daar een Japanner van 2 meter 25 heeft gezien. Hoe kan dat dan kloppen?' Zo voel ik me nu ook, behalve dat ik in dit geval mijn eigen oom ben.

Ik heb een vol jaar in Engeland gewoond en ben er sindsdien nog heel wat keren voor kortere tijd geweest. Ik heb in die tijd heel wat Engelse studenten ontmoet en heb veel Engelse vrienden, en mijn bevindingen zijn lijnrecht tegengesteld aan de uitlatingen die ik tegenwoordig in de kranten tegenkom. Ik heb natuurlijk alleen ervaringen, geen gegevens, zoals dat heet. Maar mij lijkt Engeland echt nog geen paradijs, en het Engelse onderwijs vaak maar een rommelig geheel.

Eerst maar eens het zogenaamde arbeidersmilieu. Aan de Amsterdamse universiteit schat men dat 2 pct. van de studenten uit dat arbeidersmilieu komen. In Engeland, zo las ik, zou dat veertig maal zoveel zijn. Dat kan natuurlijk niet relatief bedoeld zijn, want dat 80 pct. van de Engelse studenten arbeiderskinderen zijn, gelooft geen mens. Absoluut dus. Engeland heeft ruim vier keer zoveel inwoners als Nederland; om veertig maal zoveel arbeiderskinderen op de universiteit te krijgen, moet het percentage onder de studenten tien maal zo hoog zijn als hier, 20 pct. dus. Van de 5000 studenten in Birmingham zijn er dus 1000 uit arbeidersgezinnen.

Nou, het kan wel; ik heb dan zeker bij mijn navraag pech gehad. Want van de kleine honderd kennissen die ik er had, heb ik er vele tientallen naar het beroep van hun vader gevraagd, en slechts één 'bekende' uit een arbeidersgezin te komen: een mijnwerkerszoon. Met een klein beetje geluk had ik er toch tien, of zelfs twintig moeten treffen.

Volgens mij komen de Engelse studenten nog altijd vrijwel allemaal uit wat ze daar de 'middle-middle and upper-middle classes' noemen. En dat komt ook beter overeen met het feit dat de universiteit van Birmingham op het ogenblik aan drie enorme parkeerplaatsen nog niet genoeg heeft om alle aan de studenten toebehorende voertuigen te bergen. En dat zijn waarachtig geen fietsen!

Kent u hier een student met een auto? Ze zijn er wel, hoor. Ik ken er twee. In Engeland kende ik er in 1961 liefst vijftien, en elf van die auto's waren nieuw gekocht! En vandaar ook dat, hoewel de Amsterdamse studenten er nu niet bepaald als bedelaars bijlopen, een groepje Engelse studenten er toch altijd nog wat deftiger en stijver gekleed uitziet.

Het studentenleven is er zeer intens. De gezelligheidsverenigingen leiden niet zo'n gescheiden leven als hier; iedereen komt iedereen voortdurend tegen — maar alles kost geld. En blijkbaar hebben de meesten dat toch wel.

Beurzen

Dat brengt ons op de beurzen. Over de wenselijkheid van studieloon kan ik me moeilijk uitlaten, want ik ben geen econoom. Dat een student die op een kamer woont, net zo moeilijk van een studieloon van *f* 3000,— zal kunnen rondkomen als nu van een beurs van *f* 2800,— plus kwijtschelding van *f* 200,— collegegeld lijkt me nogal duidelijk. Maar bij de bespreking van het studieloon kunnen we herhaaldelijk lezen, dat we zover achter zijn bij Engeland inzake steun aan studenten. Hier wordt 25 pct gesteund, daar 75 pct.

Ja, ja, dat zal wel waar zijn. Maar de grootte van de steun? De grootste beurs waar ik nog van gehoord heb in Birmingham, was *f* 3200,—, waar je in 1961 in Engeland ongeveer evenveel van doen kon als hier van *f* 2500,—. Dat klinkt heel aardig. Maar de jongen die die beurs kreeg, moest het jaar beginnen, net als alle andere studenten, met het betalen van *f* 660,— collegegeld!

In Oxford zijn de beurzen natuurlijk zeer veel hoger, maar ik heb me laten vertellen dat men daar dan ook *f* 5000,— per jaar collegegeld betaalt. En dan is de Engelse regering nog heel wat goedkoper uit dan de Nederlandse, per student, want de studieduur in Engeland is maar drie jaar — als je daarna nog een leraarsbevoegdheid wil halen vier jaar — terwijl de Nederlandse regering aan een beursstudent toch altijd minstens zes, vaak zeven jaar vastzit, behalve misschien bij de rechtenstudie.

Dat brengt ons natuurlijk meteen op het studiepeil — als je in Engeland nog van een studiepeil kan spreken. Hoe kan iemand nou in drie jaar afstuderen? Wel, in die drie jaar wordt heel wat harder gewerkt dan bij ons, en dus doet een Engels B.A. wat hoger aan dan ons kandidaatsexamen. Maar ze kunnen waarachtig in drie jaar niet doen wat wij in zes of zeven jaar doen.

Ze gaan inderdaad op sommige onderwerpen wat dieper in dan wij — met als gevolg dat ze vele andere onderwerpen maar helemaal overslaan. En dan hebben ze nog een vooropleiding die wij alleen op de kleuterschool toepassen. Iedereen doet op de middelbare school O-level examen in de vakken waar hij goed in is.

D.w.z. dat de gemiddelde scholier zo'n zeven vakken tot O-level doet, ongeveer onze drie-jarige h.b.s., vaak nog heel wat minder. Daarna kies je een paar vakken, meestal drie, soms twee of vier — als je tenminste niet van school gaat om te gaan werken — die je verder ophaalt tot A-level, zo iets als ons eindexamen h.b.s. of gymnasium — waarvoor wij een kleine twintig vakken doen.

De universiteit eist drie A-levels, en de keuze van je A-levels bepaalt de faculteit waarin je mag studeren. Voor Engels bij voorbeeld moet je Engels en een andere moderne taal tot gymnasiumpeil gedaan hebben, en Latijn wel eens gezien hebben; O-level dus. En dan mag je naar de universiteit. Daar studeer je dan drie jaar hard, en dan behoor je tot de intellectuele elite van Engeland!

Is het niet ongeloofwaardig? Ik ken zelfs iemand die met een dergelijke opleiding aan een Nederlandse universiteit doceert. Het is een heel aardige, schrandere jongen, die het er, met vrij originele ideeën, soms heel aardig afbrengt. Maar natuurlijk slaat hij series flaters, voor een gehoor dat veel ouder is dan hij, twee maal zo lang gestudeerd heeft, vaak twee maal zoveel gelezen heeft, en bovendien een zekere kennis — al is het maar schoolkennis — heeft verworven van verscheidene andere culturen en literaturen dan alleen de Engelse. En dan hebben zijn studenten nog op vele andere punten een vooropleiding gehad waar hij van zijn leven niet meer aan toe komt!

Uit een dergelijke, waardeloze vooropleiding vloeit natuurlijk onmiddellijk de noodzaak van een strenge selectie voort — die natuurlijk het aantal te steunen studenten weer lekker beperkt — en een zogenaamde studiebegeleiding; iets waar je tegenwoordig in Nederland ook nogal veel over hoort.

Leuk hoor. De selectie geschiedt op basis van interviews. Je gaat met je schoolresultaten een aantal universiteiten af, en ziet je erin te praten. Dit heeft tot gevolg, dat een klein aantal mensenschuwe genietjes onmiddellijk afvloeit naar 'het fabriek' en dat veel studenten niet geplaatst worden op de universiteit van hun keuze: de interviewers vonden ze toch niet zo aardig. Dan zien die jongens en meisjes maar gauw aan een andere universiteit te komen.

Zit je er eenmaal goed en wel op, dan ben je nog niet klaar. In het eerste jaar is er een kerst- en een 'overgangs'examen. Zak je voor dat laatste examen, en zijn er geen grondige rede-

nen voor een herexamen, dan lig je er af. En zie maar dat je er ergens anders weer op komt.

Ach, als je van Oxford komt, mag je misschien nog wel naar de universiteit van Birmingham. Maar wat doe je als je het in Birmingham het eerste jaar niet zo best gedaan hebt? Vaak wordt het je dan wel toegestaan om te zwaaien en het met een andere studierichting nog eens te proberen. Maar daar moet je dan ook maar net de geschikte A-levels voor hebben.

Het tweede jaar is niet zo beroerd; er zijn wel examens, maar ik heb nooit gehoord dat iemand in het tweede jaar van de universiteit van Birmingham gestuurd werd. Het einde van het derde jaar is een heksenketel. Alle goede studenten werken extra hard, alle slechte studenten gaan als gekken aan het werk. Want als je zakt, echt afgaat — nou, zoek dan maar een baan. En je kan die examens echt niet doen wanneer je zin hebt, want ze zijn allemaal schriftelijk, op vastgestelde data. Kom je erdoor, dan krijg je een first, d.w.z. cum laude, een 2A of 2B, of een third — met je hakken over de sloot. En dan mag je het woeste leven in.

Ja maar, zegt nu iemand, ze gaan toch wel eens door? Ja zeker. Je kunt dan in twee jaar M.A. doen, waarvan beweerd wordt dat het gelijk staat met ons doctoraal, maar dat is onzin. Je doet dat schriftelijk, via een examen óf een kort — maar grondig — proefschrift. Dat schriftelijke examen is een farce.

Ik ben in 1961 best door dat examen gekomen. Nu, in 1963, ben ik echt nog niet klaar voor een Nederlands doctoraalexamen — en ik doe heus niet niks! Maar die Engelse studenten zijn zo bang voor een examen, omdat ze zo slecht en kort zijn opgeleid, dat de universiteiten gedurende de examentijd elk jaar het aanzien van inrichtingen voor zenuwzieken hebben.

Een van mijn vrienden, een briljante jongen, moest na zo'n examen, waar hij overigens voor geslaagd was, in een ziekenhuis opgenomen worden en heeft in totaal een half jaar rust moeten houden. Een vriendinnetje van me viel tijdens een examen flauw. Een kennis had getracht zich wat moed in te drinken — want gedronken wordt er aan de Engelse universiteiten verschrikkelijk veel — en had vergeten op te houden; hij kwam dan ook stomdronken de zaal in, een half uur te laat, en schreeuwde dat iedereen moest opstaan. Zelfmoord komt, naar men zegt, gedurende de examentijd herhaaldelijk voor. Studiebegeleiding heet dat.

Overigens waren er in mijn jaar een kleine honderd studenten Engels in Birmingham, maar slechts drie M.A. studenten: een Pakistaanse, een Canadese en een Nederlander! En in Oxford is het helemaal mooi. Als je daar je B.A. gedaan hebt, ben je zo knap, dat je alleen nog maar hoeft te betalen, niets meer te leren. Je krijgt dan op den duur vanzelf je M.A.

Dit idiote systeem, met aan de ene kant een lakse, niets om het lijf hebbende vooropleiding, aan de andere kant een strenge, harde, korte studie, weer gevolgd door een examen waarvoor iedereen bang is, maar waar geen Nederlander van zou schrikken, leidt dus tot grote vrijheidsbeperking in de keuze van je studie, de keuze van je universiteit, de duur van je studie, je hele houding als student. En dat, gevoegd bij de spreekwoordelijke Engelse preutsheid en deftigheid, en bij de soms nog middeleeuws aandoende tucht op de scholen — vrijwel allemaal nog gescheiden scholen, jongens hier, meisjes daar, met de daaruit voortvloeiende verdringingen en perversiteiten — leidt natuurlijk tot een grote vrijheidsbeperking in het gehele dagelijkse leven.

Als eerstejaars mag je waarachtig niet wonen waar je wil. Stel u een eerstejaars AVSV'ster voor — zo'n nieuwbakken dametje met een overdreven gevoel van eigenwaarde — die wordt opgesloten in een tehuis waar ze elke avond om elf uur binnen moet zijn, op straffe van verwijdering van de universiteit bij te veel overtredingen; waar geen man ooit over de drempel komt, zelfs haar vader of broer niet: allemaal te zamen ontvangen, kinderen, in een grote 'gezellige' schuur, en alleen maar 's middags van 2–5! Zou het hier kunnen?

Ze hoeft natuurlijk niet in dat tehuis — 'het klooster', zoals het in Birmingham genoemd wordt. Ze mag best op een kamer gaan wonen. Maar: die kamer moet goedgekeurd worden door de universiteit. D.w.z. dat er geen mannelijke studenten in hetzelfde huis mogen wonen, en dat haar hospita erop moet toezien dat het kind 's avonds om elf uur netjes naar bed gaat. En weer: geen mannen op bezoek.

Zo'on kamer — meestal een hok — kost je dan, met ontbijt, iets van *f* 25,— of *f* 30,— per week.

De jongens hebben het nog veel fijner. Natuurlijk moeten ze ook in een tehuis of op een goedgekeurde kamer, als ze eerstejaars zijn. Maar ouderejaars, mits boven de 21, mogen gezamenlijk of alleen een flat bewonen — als ze de huur kunnen betalen: die befaamde studenten uit dat arbeidersmilieu kunnen dat beslist niet. In Birmingham is een tehuis, Manor House, dat als zeer vooruitstrevend bekend staat. Ik heb daar een klein jaar gewoond, met honderd vijftig andere studenten: natuurlijk allemaal mannen, en veel buitenlanders, iets ouder dus, want die moeten hun sporen al verdiend hebben. Wel, wij mochten komen en gaan wanneer we wilden, voor Engeland iets ongehoords. Ook mochten we meisjes ontvangen: van 's middags 3 tot 's avonds 10! Bij feestjes en partijtjes kon je, mits vroegtijdig aangevraagd, verlenging krijgen tot 11 uur. Maar dan moesten ze er echt uit. Op zondag mochten ze er zelfs 's ochtends om 11 uur al in, en mochten ze meeëten in de grote eetzaal: als je maar betaalde. En dat mocht dan een paar maal per jaar; toch niet te vaak. Heel wat beter dus dan de kamers die je kon huren, want toen ik, als volwassen ouderejaars, eens een niet eens door de universiteit goedgekeurde kamer gehuurd had, daarbij mijn volledige vrijheid opeisend, werd ik er na drie dagen afgegooid, omdat ik eenmaal twee meisjes, eenmaal één meisje tot na tienen op mijn kamer had!

Toen ik een student vroeg, wat hij nu eigenlijk van deze en vele andere beperkingen van de persoonlijke vrijheid dacht, zei hij: 'Och, we waren het op school zo gewend. Het zou een janboel worden als wij plotseling mochten doen wat we wilden.' Wat hij met een janboel bedoelde, kon hij me niet precies uitleggen. Het leek mij meer een normale maatschappelijke omgang met anderen.

De cafés mogen daar ook maar een paar uur per dag open, omdat het anders een janboel zou worden. Ik heb nog nooit ergens zoveel zien drinken als in Engeland, vooral onder de studenten — en goedkoop is het niet — en nog nooit zoveel dronkaards op straat gezien als in een willekeurige straat in Londen 's avonds om 11 uur — als de boel potdicht zit en nette mensen in bed liggen!

Er is natuurlijk heel veel goeds over Engeland te zeggen: noemen mijn vrienden me niet anglofiel? Maar het slechte is vaak niet eens bekend, vandaar dit stukje. En denkt u dat dit allemaal wel heel ouderwets is, en wel gauw veranderen zal, omdat nu de cafés al een half uur langer open mogen dan twee jaar geleden? Dan onderschat u de Engelse behoudzucht. En de kracht van hun altijd-gelijk-hebben. Ze hebben medelijden met iedereen die niet Engels is — ook mijn intelligentste vrienden daar, hoor! — ze willen echt niets anders dan wat ze hebben.

Ach, ik herinner me een honderden jaren oud boekje, nog uit de tijd dat we hier zeer anti-Engels waren — vanwege de Engelse oorlogen. Het was gedrukt met zo'n rare s, die wel een f lijkt. Daarin vraagt een klein jongetje zijn vader, nadat pa alle zegeningen van het moderne Frankrijk, het moderne Holland en het moderne Duitschland van toen heeft opgenoemd: 'En de Engelschen, vader?' Het wijze antwoord was: 'De Engelschen, mijn zoon, zijn en blijven dezelfden.'

RUDY BREMER

BRIEVEN VAN LEZERS (VERVOLG VAN PAGINA 5)

consequenties die uit een opleiding ter ontmenselijking voortvloeien (bajonetvechten e.d. lijkt mij nl. niet menselijk). Dergelijke dingen zijn dan vanzelfsprekend **én** zijn goed voor het 'hard' maken van onze jongens. Of anders moet u zich inzetten voor hetgeen u zegt uw humanistische levensovertuiging te zijn. Dan heeft u het volstrekte recht om fel tegen deze toestanden in te gaan.

In uw artikel gaat u juist tussen deze twee uitersten heen, dat is inconsequent.

Thom Holterman
Eindhoven

Ons antwoord:

1. Het is uiteraard het recht van vriend Voogd om zijn abonnement op Ego op te zeggen, we willen daarop niet terugkomen, ten slotte moet ieder voor zich zelf maar uitmaken of hij wel of geen abonnee van Ego wil zijn. Met de argumenten van Voogd zijn we het echter allerminst eens en dat blijkt uit de volgende drie punten.

2. Voogd gaat ervan uit dat Ego een blad van de humanistische geestelijke verzorging zou zijn. Hoewel het voor de verdere discussie niet zo belangrijk is, willen we het toch graag tegenspreken, eenvoudig omdat het onjuist is. Ego is een jongerenblad uitgegeven door het Humanistisch Thuisfront en dat blijkt ook duidelijk uit de inhoud.

Indien er straks humanistische geestelijke verzorgers in de strijdkrachten komen, is het wel zeer wel mogelijk dat Ego dan geheel of gedeeltelijk wordt omgevormd tot een blad van de humanistische geestelijke verzorging. Maar tot op dit ogenblik is dat niet het geval.

2. Eén van de bezwaren van Voogd is 'dat het geschrijf over het marihuanaclubje in Amsterdam geheel misplaatst vindt'.

Waarom?

Juist omdat Ego een jongerenblad wil zijn, heeft het grote belangstelling voor wat onder jongeren leeft. Daarom een o.i. boeiende beschrijving van het marihuanaverschijnsel in Amsterdam. Waarschijnlijk zou het artikel Voogd beter hebben voldaan als de schrijver maar duidelijk stelling genomen had tegen het marihuana-gedoe.

Wij zijn er niet zo'n voorstander van om altijd meteen in exclamaties voor of tegen te vervallen, hoewel we graag de kolommen van Ego openstellen voor pro- en contra-standpunten. Maar laten de schrijvers daarvan bedenken dat na de verschijning van hun exclamaties het marihuana-verschijnsel nog evengoed zal bestaan.

Wie zich werkelijk met de jeugd wil bezighouden, doet er goed aan niet altijd meteen met oordelen en veroordelen klaar te staan. Vóór alles is bezinning nodig en daarvoor bood het artikel in Ego uitstekende stof.

Laten we het maar eerlijk bekennen: wij houden van de manier waarop in Ego het marihuana-probleem aan de orde is gesteld. En we hebben veel minder waardering voor de mensen die altijd meteen weten wat mag en wat niet. Waarmede we allerminst de ernst van het marihuana-verschijnsel proberen te ontkennen. Integendeel, het is ons te ernstig om even ons oordeel te geven en dan weer tot de orde van de dag over te gaan.

4. Vriend Voogd verdenkt ons ervan 'dat we enige tegenzin of enig wantrouwen hebben tegen militaire autoriteiten'. We moeten met de beantwoording van deze opmerking een beetje voorzichtig zijn. Men wordt in Nederland wat al te gemakkelijk beschuldigd van militarisme of antimilitarisme.

Voor ons zijn legerautoriteiten niet een apart soort mensen, maar gewone stervelingen met goede en slechte eigenschappen. We zouden hen dus, zoals ieder ander, tegemoet willen treden met vertrouwen, maar zeker niet zonder kritiek. We menen dat we dit ook in Ego hebben toegepast.

We hebben er altijd voor gezorgd het onredelijk kankeren en insinueren dat in sommige kringen t.a.v. legerautoriteiten gewoon is, te vermijden, maar aan de andere kant hebben we niet geschroomd kritiek te uiten als wij meenden dat die kritiek op haar plaats was. Op zulke momenten hebben we ook altijd de kolommen van Ego voor de legerautoriteiten beschikbaar gesteld om zich te verweren. Men kan van zulk verweer in de nummers van Ego enkele markante voorbeelden vinden.

Daarmede is de sfeer waarin Ego de legerautoriteiten tegemoet wil treden, duidelijk geschetst. Wij maken ons sterk dat Voogd niet in staat is uit de kolommen van Ego een voorbeeld op te diepen waaruit anders blijkt.

5. Ten slotte de brief van Thom Holterman. Hij neemt het redactioneel artikel van het september-nummer, getiteld 'Veiligheid' onder handen en meent daarin een bepaalde inconsequentie te kunnen aanwijzen. We hadden in dat artikel n.a.v. bepaalde gebeurtenissen van de laatste tijd betoogd dat de veiligheid in de strijdkrachten pas gewaarborgd zou zijn als een werkelijke aandacht voor de mens en de menselijke relaties in de strijdkrachten meer ontwikkeld zou kunnen worden.

Thom Holterman is het daarmede geheel eens, maar hij meent dat het inconsequent is om een militair apparaat te aanvaarden en tegelijk voor menselijkheid en menselijke relaties te pleiten.

Nu zou het gemakkelijk zijn om naar aanleiding van deze opmerking van Thom Holterman een uitgebreide discussie uit te lokken over de vraag wel of geen bewapening. Wij zullen dat niet doen en geloven dat dat ook Holtermans bedoeling niet is.

Verder zijn wij bereid toe te geven dat de aanvaarding van een militair apparaat, dat dan immers ook getraind moet worden om in eventuele oorlogssituaties te kunnen optreden, de nodige onmenselijkheid met zich meebrengt. Het aanleren van bajonetvechten en andere 'kundigheden' brengen de militair, menselijk gezien, in een onmogelijke situatie.

Wij willen dat, met Holterman, koel en eerlijk onder ogen zien. Maar betekent dat nu ook dat maatregelen om in vredestijd het aantal ongelukken zo klein mogelijk te houden wel achterwege kunnen blijven? Vanzelfsprekend niet. De aanwezigheid van het benauwend oorlogsmateriaal van deze tijd stelt ons voor de verplichting om alles te doen om een oorlog te voorkomen en tegelijkertijd, zolang de strijdkrachten en de wapens nog niet zijn afgeschaft, alle mogelijke maatregelen te nemen om ongelukken te voorkomen. Het een zowel als het ander zal pas mogelijk worden als er een werkelijke aandacht voor mens en menselijkheid doorbreekt.

Wij menen meermalen te hebben geconstateerd dat juist legerautoriteiten, die immers bij uitstek inzicht kunnen hebben in de onmenselijke vernietigingskracht van de moderne wapens, voor deze argumenten gevoelig zijn. Men moet voorzichtig zijn met de mening dat legerautoriteiten zonder meer en zonder uitzondering bloeddorstige vechtjassen zijn. Daarom zal er geprotesteerd moeten worden als er toch mensen met 'griezelige' gedachten en interpretaties in de strijdkrachten rondlopen.

Natuurlijk is een leger in zekere zin een massa-apparaat, waarin men niet ontkomt aan bepaalde generaliserende maatregelen. Toch bewijzen daarnaast vele diensten in de strijdkrachten — men denke aan de psychologische, de sociale en de medische dienst, aan de welzijnszorg en de geestelijke verzorging — dat aandacht voor de individuele mens in de strijdkrachten zeker niet tot de onmogelijkheden behoort. Het feit dat minister De Jong in het geval van de bovengenoemde ongelukken onmiddellijk maatregelen heeft kunnen en willen nemen die voor het vervolg de kans op ongelukken wel niet uitsluiten, maar toch zeer verminderen, bewijst dat maatregelen die de menselijkheid in vredestijd bevorderen, zeer wel mogelijk zijn.

Wij geloven dus dat de zaak wat ingewikkelder is dan de eenvoudige stellingname: zolang we strijdkrachten hebben, moeten we allerlei vormen van onmenselijkheid maar op de koop toenemen. Zoals reeds gezegd, wij hebben de ervaring dat ook de legerautoriteiten dat niet willen.